

כבוד ת"ח ומעלת שימוש

בס"ד

כבוד ת"ח ומעלת שימוש

[ליקט: אסף ליבוביץ הי"ו]

תוכן עניינים

- 1 ברכת ה' מתי?
- 1 'בא דוד והעמידן על אחת עשרה';
- 1 'אם עשה אחת מהן כאילו קיים את כולן';
- 2 'בא חבקוק והעמידן על אחת';
- 2 כשהתלמיד משמש את רבו - זוכה ליראת שמים!
- 2 מעלת התלמיד בשימוש לרבו יותר מעבד!
- 2 מעלת שימוש ת"ח כמו עבד ממש!
- 2 'והיו זנב לאריות';
- 2 מי זוכה לתחית המתים?
- 3 האם יש תקנה לעמי הארצות כדי שיחיו בתחית המתים; ...
- 4 'יהי ביתך בית ועד לחכמים';
- 4 יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב';
- 4 שותה ועדין צמא!
- 4 'ומתלמידי יותר מכלם';
- 4 מה עשה ר' עקיבא כדי להציל את 24,000 תלמידיו מכליה?
- 4 מהיכן למד ר' עקיבא לדרוש שצריך לירא מת"ח כמו מהשי"ת?
- 5 האור לעיון; שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.
- 5 גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה;
- 5 התלמיד המשמש זוכה לעשות חסדים!! ולהיות ירא שמים!!!
- 5 למה זכה יהושע בן נון!!!

ברכת ה' מתי?

'וכל זמן שישראל עוסקין בתורה ועושין רצון אביהם שבשמים הקב"ה בעצמו נפנה אליהם לברכה שנאמר: "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף" (תהלים פה, יב) ואין השקפה אלא לברכה שנאמר: "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל" (דברים כו, טו) (תנא דבי אליהו רבה יח, ד).

'בא דוד והעמידן על אחת עשרה';

'בא דוד והעמידן על אחת עשרה דכתיב: "מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכן בחר קדשך: חלף תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו: לא רגל על לשנו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרבו: נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד ושמע להרע ולא ימר: כסף לא נתן בנשף ושחוד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימט לעולם" (תהלים פרק טו, פסוקים א-ה) (מכות כד).

הריב"ן פרש: 'שהדורות הראשונים היו צדיקים והיו יכולים לקבל עליהם עול הרבה מצות אבל דורות שלאחריהם פחתה קומתם ואם באו לשמור כולם אין לך אדם שיזכה ועל כן בא דוד ומיעטן והעמידן על אחת עשרה ולפי שהדורות הלכו ופחתו עוד ... (עין שם הערות מכות כד).

'אם עשה אחת מהן כאילו קיים את כולן';

'וכשהיה רבן גמליאל קורא המקרא הזה היה בוכה. אמר: 'מי ויכול לעשות כל אלה?'

וכשהיה רבי עקיבא קורא בפסוקים הללו ואחרים שביחזקאל: "אל הקרים לא אכל ועינו לא נשא אל גדולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב: ואיש לא יזנה חבלתו חוב ושיב גדולה לא יגזל לחמו לרעב יתן ועירם יכסה בגד: בנשף לא יתן ותרבית לא יקח מעול ושיב ידו משפט אמת יעשה בין איש לאיש: בחקותי יחלף ומשפטי שמר לעשות אמת צדיק הוא חיה ויהיה נאם ה' א-לקים" (יחזקאל יח, ו-ט) היה משחק.

אמר לו רבן גמליאל: 'מפני מה אתה משחק ואני בוכה?'

אמר לו: 'ראה מה כתיב בשרעים: "אלה הטמאים לךם בכל השרץ" (ויקרא יא, לא) יכול אם לא נגע בכל אלה לא יהא טמא! אלא אפילו באחת מהן. בהרת מטמאה כגריס ותחלת ברייתו בכעדשה. וכתיב בסוף הטמאות: "אל הטמא: בכל אלה" (שם יח, כד) יכול אינו מטמא אלא בכלן! וחרי אם נגע בכעדשה מטמא.

ואיזה מדה מרובה? הוי אומר מדה טובה מרובה על מדת פורענות חמש בכפלים! מה אם מי שהוא נגע באחד מהן אפילו כעדשה מטמא כאילו נגע בכלן. מדה טובה לא יהא בין שאם עשה אחת כאילו עושה כל המצוות כולן!'

כבוד ת"ח ומעלת שימוש

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד" (שמות כא, ב) שומע אני כל עבודה במשמע?

תלמוד לומר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד" (ויקרא כה, לט) מכאן אמרו: 'לא ירחוץ לו רגליו ולא ינעול לו מנעליו ולא יטול לו כלים לבית המרחץ ולא יסמוך לו במתניו, כיון שעולה במעלה ולא יטלנו לא בפוריון ולא בכסא ולא בלקטקא, כדרך שעבדים עושין' – תלמוד לומר: "וּבְאַחֲכֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאַחֲיוֹ" (ויקרא כה מו) אבל בבנו ובתלמידו רשאי' (מכילתא פרשה א אות ז).

מעלת שימוש ת"ח כמו עבד ממש!

'וְאִם הָיָה בְּמָקוֹם שְׂאֵן מְפִירִין אוֹתוֹ וְלֹא הָיוּ לוֹ תְּפִלִּין וְחֹשׁ שְׂמָא יֵאמְרוּ: 'עֶבֶד הוּא!' – אֵינּוּ נֹעֵל לוֹ מְנַעְלֵי וְאֵינּוּ חוֹלְעוֹ' (רמב"ם הלכות תלמוד תורה, ה, ח).

ולמה? כי הוא חושש שיקראו לו עבד (דהיינו; פסול ביוחסין ח"ו), יצא מכאן: שאם אין חשש שיקראו לו 'עבד' אכן חייב התלמיד לעשות כל המלאכות לרבו גם אם יש בהם בזיון.

כי יש מצוה מדאוריתא: "וְלִדְבָרָהּ בּוֹ" (דברים יא, כב) ופרשו חז"ל: להדבק בת"ח כי אי אפשר להדבק בקב"ה עצמו שהוא אש!! (כתובות קיא:) ואמרו חז"ל: 'גְּדוּלָה שְׂמוּשָׁה שֶׁל תּוֹרָה יוֹתֵר מִלְּמַנְהָ' (ברכות ז:).

'וְהָיוּ זָנָב לְאֲרִיזוֹת';

'רַבִּי מֵתִיא בֶן חֲרֵשׁ אָמַר: '...וְהָיוּ זָנָב לְאֲרִיזוֹת וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים' (אבות ד, טו).

ולמה? כי האריה בטבעו מביא את זנבו לראשו, אך השועל מוריד את הראשו לזנבו...

וזה נרמז בשם כבוד הרב אמנון יצחק שליט"א;

וְהָיוּ זָנָב לְאֲרִיזוֹת (ר"ת שם הרב שליט"א) שבכך תזכה גם אתה להיות ראש כנ"ל.

'וְאֵל תְּהִי רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים' – כיון שהשועל מוריד את הראש לזנבו כנ"ל.

מי זוכה לתחית המתים?

'כָּל הַמְשֻׁתְּמֵשׁ בְּאֹר תּוֹרָה – אֹר תּוֹרָה מְחַיֶּהוּ וְכָל שְׂאֵן מְשֻׁתְּמֵשׁ בְּאֹר תּוֹרָה – אֵין אֹר תּוֹרָה מְחַיֶּהוּ' (כתובות קיא:).

בגמרא מובא: כי בעת מתן תורה יצאה נשמתן של ישראל על כל דיבור ודיבור ששמעו מפי הגבורה והקב"ה הוציא טל שעתיד להחיות בו המתים והחיה אותם (שבת פח:).

טל זה הוא טל של תורה ונמצא שמאז מתן תורה התורה היא עצם החיות של האדם כשהאדם נולד יש בידו הבחירה ללמוד

היו אומר: כשם ש: אֵלֶּה שְׂכָתוֹב בְּשֵׁרְעִים כְּאִילוֹ נֹגַע בְּכוֹלָן. כִּי: "עֲשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם" אִם עֲשֵׂה אַחַת מֵהֶן – כְּאִילוֹ קִיִּים אַת כּוֹלָן.

אמר לו רבן גמליאל: 'נחמתני עקיבא נחמתני!' (מדרש תהלים טו, ד).

'בא חבקוק והעמידן על אחת';

בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר: "וְיַצְדִּיק בְּאֲמֻנָתוֹ יְהוָה" (חבקוק ב, ד) (מכות כד:).

כלומר שע"י אמונה שלמה בבורא אדם זוכה לחיי העוה"ב האמונה בה' בורא עולם ומנהיגו היא היסוד לכל התריג' מצות (עין כד הקמח ערך אמונה, ערך גזל, מהרש"א).

יש לציין: שלדברי הזוהר חבקוק הנביא היה בנה של האשה השונמית שברכה אלישע הנביא שיוולד לה בן כיון שדאגה לו וארחה אותו בביתה (עליה, כסא מיטה שלחן ומטרה...) לאחר זמן חלה הילד ומת ל"ע ואלישע הנביא החיהו (עין מלכים-ב).

המשך חכמה מסביר: שהנער חזר לחיים בזכות אמונת אמו באלישע נביא ה' ונמצא: שחבקוק הוא הוכחה חיה לכוח האמונה בקב"ה.

עוד יש לפרש: שהמונח אמונה האמור כאן נגזר משורש נאמנות שמוטל על האדם לעשות את מצות התורה בנאמנות היינו; מתוך כונה לעשות את רצון ה' בלבד!!! בלי שום כוונת או מטרת נוספות אחרות (מאירי).

כשהתלמיד משמש את רבו – זוכה ליראת שמים!

'אֵין חוֹלְקִין כְּבוֹד לְתַלְמִיד בְּפָנָי רַבּוֹ אֵלֶּא אִם בֶּן דִּרְדָּר רַבּוֹ לְחֶלֶק לוֹ כְּבוֹד.

וְכָל הַמְּלָאכּוֹת שֶׁהָעֶבֶד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ

תְּלַמִּיד עוֹשֶׂה לְרַבּוֹ...

וְכָל הַמוֹנֵעַ תְּלַמִּידוֹ מִלְשֻׁמְשׁוֹ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד וּפְרוּק מִמֶּנּוּ יִרְאֵת שְׁמַיִם.

וְכָל תְּלַמִּיד שֶׁמּוֹלֵל דְּבַר מִכָּל כְּבוֹד רַבּוֹ גֹּרֵם לְשִׁכְיָהּ שְׁתַּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל' (רמב"ם הלכות תלמוד תורה, ה, ח).

מעלת התלמיד בשימוש לרבו יותר מעבד!

"וְכִי יִמּוֹף אַחִידָה עִמָּךָ וְנִמְכַר לָךְ לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד" (ויקרא כה, לט).

"כִּי עֲבָדִי הֵס אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אִתָּם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכָּר מִמִּכְרַת עֶבֶד: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ וְיִרְאֵת מֵאֶל-לִקְוֶה" (שם פסוקים מב-ג).

כבוד ת"ח ומעלת שימושו

המהר"ל מבאר: כיצד השוו חכמים את אהבת ודבוק ת"ח לאהבת ה' והדבקות בו;

כפי שבמעות אהבת ה' נאמר: "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל לְבָבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה) דהיינו; גוף נפש וממון, כי בדברים אלו מתבטאת האהבה! כך גם שלוש הדוגמאות כאן הן בענין זה; המשיא בתו לת"ח – הרי הוא כמתדבק בגופו (שבתו היא חלק מגופו).

המטריח עצמו בשבילו כשעושה פרקמטיא בעבורו – הרי זה מתדבק בו ע"י נפשו שעושה מאמץ נפשי כדי להשיג לו רווח.

והמהנה אותו מנכסיו – מתדבק בו ע"י ממונו.

ובכך שהאדם מתדבק בשלוש דברים אלו אל הת"ח – הרי נעשה גם הוא ראוי לתחית המתים.

הרמב"ם מונה דבר זה בין תריג המצוות (ספר המצוות עשה ו) ולדעתו: חובת הדבקות בת"ח היא; כדי שע"י ההתחברות עמם ילמדו ממעשיהם (החינוך תלד).

להתחבר עמם ולקבוע בלבו אהבתם ולהשתדל בטובתם ותועלתם (החינוך תלד).

המאירי מפרש: כל שאינו בן תורה ישתדל לשפר את מדותיו עד שיהיה בגדר 'אוהב את החכמים' ואם יהנה ת"ח – הרי זה כאילו נדבק בשכינה! כאילו השיג ענין כבוד השכינה מה שראוי לחכמים להשיג בזה.

החפץ חיים זיע"א כותב בכמה מקומות ובאריכות גדולה על הזכות העצומה שיש למפרנסי ת"ח וישיבות (שמירת הלשון שער התורה ה-1).

שכל זכות הוא מדרגה שאליה מגיע הת"ח – המפרנס אותו מגיע לאותו זכות או מדרגה! נמצא: שאותו תלמוד תורה המכפר על עונות הלומד – יכפר גם על עוונות המפרנס אותו, אותה ידיעת התורה שתאפשר לתלמיד חכם להשתתף בישיבה של מעלה – תאפשר זאת למפרנסו גם כן ואותו אור התורה שיחיה את הת"ח לעתיד לבוא – יחיה גם את המפרנסו.

בכל זאת מעלת הלומד עולה על של המפרנס! כנאמר בגמרא: 'אָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֲלָא לְמִשְׁיַא בְּתוּם לְתַלְמִיד חָכֵם וְלַעֲוֹשָׁה פְּרָקְמִטִּיא וְלְתַלְמִיד חָכֵם וְלַמְהַנֵּה תַלְמִיד חָכֵם מְנַכְסִיו. אֲבָל תַּלְמִידֵי חָכְמִים

תורה ולכן הוא זוכה לחיים אבל אם בימי חייו לא בחר בחיים אלא ריפה עצמו מדברי תורה לא יהא מה שיחיהו בעת תחית המתים.

מי שהתורה מאירה את שכלו ומתוך כך הוא מקים את המצוות חי חיי עוה"ב גם בעוה"ז מה שאין כן העושה: "מַצְוֹת אַנְשִׁים מְלַמְּדָה" ... (ישעיה כט, יג) (מכתב מאלהו א, קז).

האם יש תקנה לעמי הארצות כדי שיחיו בתחית המתים;

כיון שראה ר' אלעזר לר' יוחנן שהוא מצטער מדבריו (שאין תחית המתים לעמי הארץ)

אמר לו לר' יוחנן: רבי! (ר' יוחנן היה רבו וחברו של ר' אלעזר, ראה ירושלמי סנהדרין א, ט) מצאתי להן תקנה מן התורה שיזכו גם הם לתחית המתים! ע"י שיהנו ת"ח מנכסיהם.

ככתוב: "וְיִאֲתָם תְּדַבְּקִים בְּה' אֱלֹהֶיכֶם חַיִּים כְּלֶקֶם חַיִּים" (דברים ד, ד)

יש לפרש את הכתוב לענין הדבקות בת"ח והיינו; כל המשיא בתו לת"ח – על דעת להחזיק אותו בממון כדי שיהיה פנוי ללמוד תורה (רמב"ם דעות ו, ב').

וכן העושה פרקמטיא לת"ח – הסוחר בממון של ת"ח כדי לתת להם הרווח שיהיו פנויים לעסוק בתורה.

וכן המהנה ת"ח מנכסיו – מעלה עליו הכתוב: כאילו מדבק בשכינה! – המהנה ת"ח מנכסיו כגון; שמארחו בביתו או נותן לו מתנות (פסחים נג).

'רַבִּי יוֹסִי בְּרַ אֲבִין אָמַר: [וְתוֹדוֹס] מְטִיל מְלֵא לְכִיס שֶׁל תַּלְמִידֵי חָכְמִים הֵיחָ – הֵיחָ נֹתֵן סְחוּרָה לְת"ח לְהַשְׁתַּכֵּר (לְפָרְנֶסָה) בַּה (רש"י)

וע"י כך זכה לחכמה!!

דָּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְטִיל מְלֵא לְכִיס תַּלְמִידֵי חָכְמִים – זוֹכֵה וְיוֹשֵׁב בְּיִשְׁבֵּיבָה שֶׁל מַעְלָה! שְׁנָאָמַר: "כִּי בְּעַל הַחֲכָמָה בְּעַל הַפְּסָף" (קהלת ז, יב).

כלומר במחיצת החכמה יכנס זה שמהנה ת"ח מכספו או שעושה עסקת 'יששכר וזבולון' עם ת"ח כדי שיוכל להגות בתורה שהת"ח ילמד תורה והוא יעסוק בפרקמטיא ויתחלקו ביניהם; בין בשכר הגשמי בין בשכר הרוחני! או שנותן מעשר מרווחיו לת"ח כדי שיוכל להגות בתורה.

חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכל ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן ככל מיני חבור שְׁנָאָמַר: "וְלְדַבְּקָה בּוֹ" וכן עוון חכמים ואמרו: 'וְהוּי מִתְאַבֵּק בְּעַפְר רְגְלֵיהֶם וְשׂוֹתָה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם' (משנה אבות א ד).

1 וזה לשונו הזהב: "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמד ממעשיהם בענין שנאמר: "ובו תדבק". וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה?! אלא כך אמרו חכמים בפרוש מצוה זו, הדבק בחכמים ותלמידיהם. לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד

כבוד ת"ח ומעלת שימוש

אשר בארץ ונשמתם בשמי מרום המחברים המפורסמים וספריהם אתנו הנה עיי הספרים אשר בבתינו בתינו הוא בית ועד לחכמים אלה.

הוזהרנו גייכ וניתן לנו רשות להתאבק וללחום בדבריהם ולתרוץ קושיותם ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת אבל עם כל זה יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב באשר מעא מקום לחלוק וידמה: כי גדול הוא כרבו! או כמחבר הספר אשר הוא משיג עליו. וידע בלבבו: כי כמה פעמים לא יבין דבריו וכונתו. ולכן יהיה אך בענוה יתירה באמרו: 'אם איני כדאי אך תורה היא וְלִלְמוּד אָנִי צָרִיף' (ברכות סב.) וזהו שאמרו: 'וְהָיוּ מִתְאַבְּקִים כְּנִייל אֶךְ בְּתַנּוּא: בְּעֵפֶר רִגְלֵיהֶם רָעָה לומר: בענוה והכנעה ולדון לפניהם בקרקע.

שותה ועדין צמא

'וְהָיוּ שׁוֹתֵה בְּצֵמָא אֶת דְּבִרְיהֶם' – לא אמר כעמא כי כל דמיון אינו שוה ממש כמאמר חז"ל: "הִיתָה פְּאֵלְמֵנָה" (איכה א, א) – וְלֹא אֵלְמֵנָה מִמֶּשׁ' (תענית כ.) לכן אמר: 'בְּצֵמָא' שיהיה כשותה מים מלוחים כל אשר ישתה יותר יוסיף צמא ביותר! וכן התורה כמו שנאמר: "כִּי תִבּוֹא חֲכָמָה בְּלִבָּךְ וְדַעַת לִנְפֶשְׁךָ יִנְעַם" (משלי ב, י) כי כל מה שילמוד יותר יתאווה וינעם לו עוד לדעת תורת א-לקינו וזהו אמרו: 'בְּצֵמָא' רָעָה לומר: שותה ועדין צמא' (ספר רוח חיים על אבות, א, ד).

ומתלמידי יותר מכלם;

'הַתְּלָמִידִים מוֹסִיפִין חֻכְמַת הָרַב וּמְרַחֲבִין לְפִי.

אָמְרוּ חֲכָמִים: 'הָרַבָּה חֻכְמָה לְמִדְתֵּי מְרֻבּוֹתֵי וְיִזְתַּר מִחֲבָרֵי וּמִתְלָמִידֵי יִזְתַּר מִכָּלֵם'.

וּכְשֶׁם שֶׁעֵץ קָטָן מְדַלֵּק אֶת הַגְּדוֹל כֵּן תְּלָמִיד קָטָן מְחַדֵּד הָרַב עַד שְׂיוֹצֵיא מִמֶּנּוּ בְּשִׂאלוֹתָיו חֻכְמָה מִפְּאֵרָה' (רמב"ם הלכות תלמוד תורה, ה, ג).

מה עשה ר' עקיבא כדי להציל את 24,000 תלמידיו מכליה? אָמְרוּ: 'שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲלָף זִנְיָיִם תְּלָמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא מְגַבֵּת עַד אֲנִטִּיפֶרֶס וְכוּלָן מֵתוּ בְּפֶרֶק אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִהְגּוּ כְּבוֹד זֶה לָזֶה. וְהָיָה הָעוֹלָם שְׂמֵם, עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא אֲצֵל רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּדָרוֹם וּשְׁנָאָה לָהֶם: רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹרָה וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׂמַעוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׂמוּעַל וְהֵם הֵם הָעֵמִידוֹ תוֹרָה אוֹתָהּ שְׁעָה. תֵּנָא, כּוּלָם מֵתוּ מִפְּסַח וְעַד עֲצֵרַת.

אָמַר רַב חֲמָא בְּרַ אָבָא וְאִיתּוּמָא רַבִּי חֵיטָא בְּרַ אָבִין: כּוּלָם מֵתוּ מִיְתָה רָעָה'.

מֵאֵי הֵיטָא? אָמַר רַב נַחֲמָן: 'אִסְכְּרָה' (יבמות סב.).

עֵצְמָן — "עֵין לֹא רָאָתָה אֶ–לְקִים זִוְלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחְפָּה לִּי" (ישעיהו סד, ג) (ברכות לד.).

שרק הקב"ה עצמו יודע את גודל שכון ולא נגלה הדבר לשום נביא!

'יהי ביתך בית ועד לחכמים';

'יוֹסִי בֶן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרִדָה אָמַר: 'יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים וְהָיוּ מִתְאַבְּקִים בְּעֵפֶר רִגְלֵיהֶם וְהָיוּ שׁוֹתֵה בְּצֵמָא אֶת דְּבִרְיהֶם' (אבות א, ד).

'יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים' – כשירצו החכמים להתקבץ ולהוועד, יהיה ביתך מוכן לדבר זה, שיהיו רגילים לומר: 'נתקבץ בבית של פלוני'. שאי אפשר שלא תלמוד מהם איזה דבר חכמה. משלו משל: למה הדבר דומה? לנכנס לחנותו של בשם, אע"פ שלא לקח כלום, מכל מקום ריח טוב קלט והוציא עמו:

'וְהָיוּ מִתְאַבְּקִים בְּעֵפֶר רִגְלֵיהֶם' – כלומר; שתלך אחריהם. שהמהלך מעלה אבק ברגליו וההולך אחריו מתמלא מאבק שהוא מעלה ברגליו.

פרוש אחר: שתשב לרגליהם על הארץ. שכך היו נוהגים שהרב יושב על הספסל והתלמידים יושבים לרגליו על גבי קרקע:

'וְהָיוּ שׁוֹתֵה בְּצֵמָא אֶת דְּבִרְיהֶם' – כאדם צמא ששותה לתאבון ולא כאדם שבע שקץ במזונו שמואס אפילו בדברים הערבים וטובים' (רבנו עובדיה מברטנורא ז"ע א).

יזהר בנפשו מלדבר בגאווה וגודל לבב;

הג"ר חיים מואלז'ין זצוק"ל על המשנה הנ"ל.

'יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד' וכו' – יתכן לפרש: כי במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (כמבואר לקמן פרק ו, א) מהם הוא 'המחכים את רבותיו' ע"י שאלותיו החריפים וממילא רווחא שמעתתא והנה הלימוד נקרא: 'מלחמה' כמו שאמרו: 'מלחמתה של תורה' א"כ גם התלמידים: 'לוחמים' יקראו וכמו שאמרו חז"ל: "לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשִׁעַר" (תהלים קכו, ה) ... אֲפִילוּ הָאָב וּבְנֵי הָרַב וְתְלָמִידוֹ שְׂעוֹסְקִין בְּתוֹרָה בְּשִׁעַר אֶחָד נַעֲשִׂים אוֹיְבֵים זֶה אֶת זֶה וְאֵינָם זָיִים מִשָּׁם עַד שֶׁנַּעֲשִׂים אוֹתֵיהֶם זֶה אֶת זֶה! (קידושין ל.).

ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול.

וזהו שאמרו: 'יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחֲכָמִים וְהָיוּ מִתְאַבְּקִים מִלְשׁוֹן: "וַיִּאָּבֶק אִישׁ עִמּוֹ" (בראשית לב, כה) שהוא ענין התאבקות מלחמה כי מלחמת מצוה היא וכן אנו נגד רבותינו הקדושים

כבוד ת"ח ומעלת שימוש

התלמיד המשמש זוכה לעשות חסדים!! ולהיות ירא שמים!!
'אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: 'כל המונע תלמידו
מלשמשו — כאילו מונע ממנו חסד, שנאמר: "למס מרעהו
חסד" (איוב ו, ד).

רב נחמן בר יצחק אומר: 'אף פורק ממנו יראת שמים, שנאמר:
'ויראת שדי יעזוב" (שם) (כתובות צו).

יראת שמים אמיתית היא יקרה מאוד ולא ישיגה אלא בני
עליה והם ת"ח העמלים בתורה, אך ע"י דבקות בחכמים
ושמושם יכולים אף שאר העם להתעלות ולקבל במדרגת
היראה של רבותיהם שתהא משמשן (רש"י).

'מלמד שגדולה שמושה יותר מלמדה' – שכל מה שמשמש
אדם עצמו לפני ת"ח עליו הוא' (מאיר).

יוסי בן יעזר אומר: אתה בן אדם אצוה אותך תמיד ביתך יהי
פתוח בית ועד לחכמים ולענים לפי שחז"ל אמרו: 'כל בית
שנשמעין בו דברי תורה פלילה, שוב אינו נחרב' (עירובין יח)
'וכל בית שאין נשמעין בו דברי תורה – ראוי להשרף באש!
(סנהדרין עב). ועוד אצוה אותך בן אדם: שתהיה נכנע לחכמים!

למה זכה יהושע בן נון!!

'... מאידך, אליעזר היה נאמן לאברהם אבינו בכל לבו ואף
במלחמת המלכים הוא נשאר לבד מכל תלמידי אברהם אבינו
ובזכות זה הוא זוכה לשמש את אברהם עד היום בג"ע!

נורא נוראות! הנסיונות והקשיים שיש לאדם כאשר הוא לא
בועט² אלא נשאר נאמן בכל מצב – זו המקפצה שלו לדרגות
רוחניות גבוהות מאוד שלא היה זוכה להם בזמן רגיל.

ובכדי לזכות להיות נאמנים לה' עלינו לקבל מהת"ח הצדיקים
שבכל דור בתמימות ובנאמנות וזו היתה גדולתו של יהושע
בן נון שהיה תלמיד נאמן למשה רבנו בכל מצב ובשכר זה זכה
להמשיך את דרכו ועל זה אמרו חז"ל: שהזקנים שפאטותו תדור
של יהושע אמרו: 'פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה
אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה פליטה!' (בבא בתרא עה).

הזקנים שהיו יחד עם יהושע בצעירותו בכו ואמרו: 'הלא אנו
היינו עם יהושע בעבר ותראה לאיזה דרגות הוא הגיע! והיכן
אנחנו?!' מה שבתחלה הם לא העריכו את יהושע ע"ז שהוא
דבק במשה על שהוא מסדר את הספסלים בבית המדרש מרוב
השפלות והנאמנות שהיו לו – זה מה שעשה אותו גדול
הדור!!!

'שנים עשר אלה זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא' – יש
להקשות: אמאי נקיט: 'שנים עשר אלה זוגים' ולא אמר עשרים
וארבע אלה תלמידים?

ונראה לי בס"ד ללמדך דרבי עקיבא חכם גדול והבין ברוח
קדשו שיש להם מדת קנאה ולכן התחכם לזוגים שנים-שנים
שחיבר קטן עם גדול כדי שבהכרח יכבד הקטן לגדול ולא יהיה
קנאה ביניהם ועם כל זה לא הועיל לכך נקיט: 'שנים עשר אלה
זוגים' שעשאם זוג-זוג לתועלתם ותקנתם (בן יהוידע).

מהיכן למד ר' עקיבא לדרוש שצריך לירא מת"ח כמו מהשי"ת?

איתא בגמרא: 'עד שבא רבי עקיבא ודרש: "את ה' אלוהינו
תירא" (דברים י, כ) — לרבות תלמידי חכמים' (פסחים כב).

הרי שר' עקיבא לא חשש מלרבות ת"ח משום שגם מצות
היראה מלומדי תורת ה' – היא בכלל כבוד שמים!

המהרש"א מפרש: שר' עקיבא זכה להגיע להכרה הזו, כיון
שראה את העונש הנורא שקיבלו 24,000 תלמידיו על שלא
נהגו כבוד זה בזה! (קידושין גם בבא קמא שם). ראה יבמות סב: (הנ"ל).

גדולה שמושה של תורה יותר מלמדה;

'אמר רבי יוחנן משום רשב"י: גדולה שמושה של תורה יותר
מלמדה, שנאמר: "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי
אלהיו" (מלכים-ב ג, יא) "למד" לא נאמר, אלא "יצק" –
מלמד: שגדולה שמושה יותר מלמדה' (ברכות ז).

'שימוש של ת"ח גדול יותר מלמוד מלימוד תורה מפיהם כי
יש כמה הלכות שלומד אדם מרבו שאינן נוגעות למעשה מפני
כך נאמר 'גדולה שמושה' וכו' כי אז הוא רואה כיצד רבו נוהג
הלכה למעשה' (מהרש"א).

שנאמר: "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אלהיו" –
בתיאור הקשר שהיה בין אלישע לאלהיו אשר למד תורה מפי
אלהיו הנביא לא נאמר אלא: "אשר יצק מים על ידי אלהיו"
זה מלמדנו: שגדולה שמושה יותר מלמדה'.

וכן יהושע הנביא תלמידו המובהק וממלא מקומו של משה
רבנו ע"ה אינו מתואר במקרא כ'תלמיד משה' אלא כ: "משרת
משה" (הגר"א יהושע א, א מובא במגדים חדשים).

ויוצאין. להבדיל א"ה עם ישראל העם הנבחר גם כשיורדין גשמים בסוכה הם
יוצאים בלב נשבר ובהכנעה מהסוכה על שאינן זוכין לקיימה כראוי לפני השי"ת.

² הפסדה של בעיטה, ראה גמרא (עבודה זרה ג) שלעתיד לבוא הקב"ה נותן מצוה
אחת לגוים והיא סוכה ומקימין אותה בראש הגג והשי"ת מקדיר חמה והן בועטין

כבוד ת"ח ומעלת שימוש

ולפיכך יהושע עצר את החמה ואמר: "שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן הַזֶּסֶם וַיֵּרַח
בְּעֵמֶק אֵילָוִן" (יהושע י, יב) יהושע מלמד אותנו: שכל הבריאה
כפופה לה', אדם צריך לעבוד את ה' בכל מעב ובכל זמן ולא
רק כשהכל נח והולך כסדר' (מתיקות הפרשה, וירא תשפג, עמ' ב).